

dubitari omnino non possit. Qualis et illa in Pentateucho multis locis invenitur : « Et fecit Moyses illud atque illud, » sicut præcepit Dominus Moysi¹. » Non dixit quod usitatum est in locutionibus nostris : « Et fecit Moyses sicut » præcepit ei Dominus ; » sed, « Fecit Moyses sicut præcepit Dominus Moysi ; » quasi alius sit Moyses cui præcepit, et alius Moyses qui fecit, cum idem ipse sit. Tales locutiones in Novo Testamento difficillime reperiuntur. Inde est tamen quod Apostolus ait : « De Filio suo, qui » factus est ei ex semine David secundum carnem, qui » prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum » sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi » Domini nostri² : » tanquam alius sit Filius Dei qui factus est ex semine David secundum carnem, et alius Jesus Christus Dominus noster, cum sit unus atque idem. In veteribus autem libris crebra est ista locutio : et ideo quando subobscura fit, ex manifestis sui generis exemplis intelligenda est ; sicut hoc loco Psalmi hujus quem tractamus, subobscura facta est. Nam si diceretur Jesus Christus, Rex Virtutum Jesu Christi, tam aperta esset quam illa : « Fecit Moyses sicut præcepit Dominus Moysi : » quia vero dictum est, « Rex virtutum Dilecti, » non facile est ut occurrat ipsum esse regem Virtutum, qui est et Dilectus. « Rex ergo virtutum Dilecti, » sic intelligi potest, ac si diceretur, rex virtutum suarum, quia et rex virtutum est Christus, et Dilectus est idem ipse Christus. Quamvis non habeat iste sensus tantam necessitatem, ut aliud non valeat accipi : quia et Pater potest intelligi rex virtutum Filii sui dilecti, cui dicit ipse Dilectus : « Omnia » mea tua sunt, et tua mea³. » Quod si forte quæritur, utrum Deus Domini Jesu Christi Pater etiam rex dici possit : nescio utrum quisquam audeat hoc ab eo nomen au-

¹ Num. xvii, 11, juxta lxx. — ² Rom. i, 3, 4. — ³ Joan. xvii, 10.

ferre, ubi Apostolus dicit : « Regi autem sæculorum im- » mortali, invisibili, soli Deo¹. » Quia etsi hoc de ipsa Trinitate dictum est, ibi est et Deus Pater. Si autem non carnaliter intelligimus : « Deus judicium tuum regi da, » et justitiam tuam filio regis² : » nescio utrum aliud aliquid dictum est quam, Filio tuo. Rex ergo est et Pater. Unde versiculus iste Psalmi hujus, « Rex virtutum Di- » lecti, » utroque modo intelligi potest. Cum itaque dixisset : « Dominus dabit verbum evangelizantibus vir- » tute multa : » quia ipsa virtus ab eo regitur, eique militat a quo datur, ipse, inquit, « Dominus qui dabit ver- » bum evangelizantibus virtute multa, rex est virtutum » Dilecti. »

XVI. Deinde sequitur : « Dilecti, et speciei domus divi- » dere spolia³. » Repetitio pertinet ad commendationem : quanquam istam repetitionem non omnes codices habeant, et eam diligentiores stella apposita prænotant, quæ signa vocantur asterisci, quibus agnosci volunt ea non esse in interpretatione Septuaginta, sed esse in hebræo, quæ talibus insigniuntur notis. Sed sive repetatur, sive semel dictum accipiatur quod positum est, « Dilecti ; » sic intelligendum puto quod sequitur, « Et speciei domus di- » videre spolia, » ac si diceretur : « Dilecti etiam speciei » domus dividere spolia, » id est, Dilecti etiam ad dividenda spolia. Speciosam quippe domum, id est, Ecclesiam Christus fecit, dividendo illi spolia : sicut speciosum est corpus distributione membrorum. Spolia porro dicuntur quæ victis hostibus detrahuntur. Hoc quid sit Evangelium nos admonet, ubi legimus : « Nemo intrat in domum for- » tis, ut vasa ejus diripiat, nisi prius alligaverit fortem⁴. » Alligavit ergo diabolum Christus spiritalibus vinculis, su-

¹ I Tim. i, 17. — ² Psal. lxxi, 2. — ³ Id. lxxvii, 13. — ⁴ Matth. xii, 19.

perando mortem, et super cœlos ab inferis ascendendo : alligavit eum sacramento incarnationis suæ, quod nihil in eo reperiens morte dignum, tamen est permissus occidere : ac sic alligato abstulit tanquam spolia vasa ejus. Operabatur quippe in filiis diffidentiae¹, quorum infidelitate utebatur ad voluntatem suam. Hæc vasa Dominus mundans remissione peccatorum, hæc spolia sanctificans hosti erepta prostrato atque alligato, divisit ea speciei domus suæ; alios constituens Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores et Doctores in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi². « Sicut enim unum corpus est, et membra multa » habet; omnia autem membra corporis cum sint multa, » unum est corpus : sic et Christus. Numquid omnes » Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes » Virtutes? numquid omnes dona habent curationum? » numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes » interpretantur? Omnia autem hæc operatur unus atque » idem Spiritus, dividens propria unicuique prout vult³. » Et hæc est species domus, cui spolia dividuntur : ut amator ejus hac pulchritudine accensus exclamet : « Domine, » dilexi decorem domus tuæ⁴. »

XVII. Jam in eo quod sequitur, se ad ipsa membra, de quibus fit species domus, alloquenda convertit, dicens : « Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, et inter scapulas ejus in viriditate auri⁵. » Prius hic quærendus est ordo verborum quomodo finiatur sententia : quæ utique pendet, cum dicitur, « Si dormiatis : » deinde quod ait, « Pennæ columbæ deargentatæ, » utrum singulari numero intelligendum est, hujus pennæ; an plurali, hæc pennæ. Sed singularem numerum græcus excludit, ubi omnino pluraliter hoc positum legitur. Sed

¹ Ephes. 11, 2. — ² Id. 1, 14. — ³ 1 Cor. XII, 11, 12 et 29, 30. — ⁴ Psal. XXV, 8. — ⁵ Id. LXVII, 14.

adhuc incertum est utrum, hæc pennæ; an, o vos pennæ, ut ad ipsas pennas loqui videatur. Utrum ergo verbis quæ præcesserunt finiatur ista sententia, ut ordo sit : « Dorminus dabit verbum evangelizantibus virtute multa, si » dormiatis inter medios cleros, o vos pennæ columbæ » deargentatæ : » an his quæ sequuntur, ut ordo sit, « Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ nive dealbabuntur in Selmon¹ : » id est, ipsæ pennæ dealbabuntur, si dormiatis inter medios cleros : ut illis hoc dicere intelligatur, qui speciei domus tanquam spolia dividuntur, id est : Si dormiatis inter medios cleros, o vos qui dividimini speciei domus, per manifestationem Spiritus ad utilitatem, ut alii quidem detur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem Spiritum, alii fides, alii genera curationum in eodem Spiritu, et cætera² : si ergo vos dormiatis inter medios cleros, tunc pennæ columbæ deargentatæ nive dealbabuntur in Selmon. Potest et sic : « Si vos, pennæ » columbæ deargentatæ, dormiatis inter medios cleros, » nive dealbabuntur in Selmon, » ut subintelligantur homines, qui per gratiam remissionem accipiunt peccatorum. Unde etiam de ipsa Ecclesia dicitur in Cantico canticorum : « Quæ est ista quæ ascendit dealbata³? » Promissio quippe Dei tenetur per Prophetam dicentis : « Si » fuerint peccata vestra tanquam phœnicium, sicut nivem dealbabo⁴. » Potest et sic intelligi, ut in eo quod dictum est, « Pennæ columbæ deargentatæ, » subaudiatur, eritis; ut iste sit sensus : O vos qui tanquam spolia speciei domus dividimini, si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ eritis : id est, in altiora elevabimini, compagini tamen Ecclesiæ cohærentes. Nullam

¹ Psal. LXVII, 15. — ² 1 Cor. XII, 7-9. — ³ Cant. III, 6, juxta LXX. — ⁴ Isaï. 1, 8.

quippe aliam melius hic intelligi puto columbam deargentatam, quam illam de qua dictum est : « Una est columba » mea¹. » Deargentata est autem, quia divinis Eloquiis est erudita : eloquia namque Domini alio loco dicuntur « Argentum igne examinatum terræ, purgatum septu- » plum². » Magnum itaque aliquod bonum est, dormire inter medios cleros, quæ nonnulli duo Testamenta esse voluerunt, ut dormire sit inter medios cleros, in eorum Testamentorum auctoritate requiescere, id est, utriusque Testamenti testimoniis acquiescere; ut quando aliquid ex his profertur et probatur, omnis contentio pacifica quiete finiatur. Quod si ita est, quid aliud admoneri videntur evangelizantes virtute multa, nisi quia tunc eis Dominus dabit verbum ut evangelizare possint, si dormiant inter medios cleros? Tunc enim eis verbum veritatis datur, si auctoritas ab eis duorum Testamentorum non relinquatur: ut ipsi sint et pennæ columbæ deargentatæ, quorum prædicatione in cælum gloria fertur Ecclesiæ.

XVIII. « Inter scapulas » autem; pars est utique corporis; pars est circa regionem cordis, a posterioribus tamen, id est, a dorso : quam columbæ illius deargentatæ partem in viriditate auri esse dicit, hoc est, in vigore sapientiæ, quem vigorem melius non puto intelligi posse quam charitatem. Sed quare a dorso, et non a pectore? Quanquam mirer quomodo positum sit hoc verbum in alio Psalmo, ubi dicitur : « Inter scapulas suas obumbrabit tibi, et sub alis ejus sperabis³ : » cum sub alis obumbrari non possit, nisi quod a pectore fuerit. Et latine quidem « Inter scapulas » fortasse aliquo modo ex utraque parte possit intelligi, et ante, et post; ut scapulas accipiamus quæ in medio caput habent; et in hebræo sit fortassis ambiguum, quod possit et hoc modo intelligi : sed

¹ Cant. vi, 8. — ² Psal. xi, 7. — ³ Id. xc, 4.

quod in græco est *μεταρρενα*, nonnisi a posterioribus significat, quod est « Inter scapulas. » Utrum propterea ibi est auri viriditas, id est, sapientia et charitas, quia ibi sunt quodam modo radices alarum; an quia ibi portatur illa sarcina levis? Quid enim sunt vel ipsæ alæ, nisi duo præcepta charitatis, in quibus tota Lex pendet et Prophetæ? Quid ipsa sarcina levis, nisi ipsa charitas quæ in his duobus præceptis impletur? Quidquid enim difficile est in præcepto, leve est amanti. Nec ob aliud recte intelligitur dictum : « Onus meum leve est², » nisi quia dat Spiritum sanctum, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris³, ut amando liberaliter faciamus, quod timendo qui facit, serviliter facit; nec est amicus recti, quando mallet, si fieri posset, id quod rectum est non juberi.

XIX. Quæri etiam potest, cum non sit dictum : Si dormiatis in cleris, sed, « Inter medios cleros; » quid sit hoc « Inter medios cleros. » Quod quidem si expressius transferretur ex græco, inter medium clerorum diceretur; quod in nullo interpretum legi : propterea credo quia tantumdem valet quod dictum est : « Inter medios cleros. » Hinc ergo quid mihi videatur exponam. Sæpe hoc verbum ad aliqua connectenda atque pacanda, ne inter se dissideant, poni solet : sicut testamentum inter se et populum Deo constituyente, hoc verbum Scriptura ponit; nam pro eo quod est in latino, « Inter me et vos, » græcus habet, « Inter » medium meum et vestrum. » Sic et de signo circumcisionis cum loquitur Deus ad Abraham, dicit : « Erit testamen- » tum inter me et te, et omne semen tuum⁴ : » quod græcus habet, « Inter medium meum et tuum, et inter medium » seminis tui. » Item cum loqueretur ad Noë de arcu in nubibus ad signum constituendum⁵, hoc verbum sæpissime

¹ Matth. xxii, 40. — ² Id. xi, 30. — ³ Rom. v, 5. — ⁴ Gen. xvii, 2 et 7. — ⁵ Id. ix, 12.

repetit : et quod habent latini codices, « Inter me et vos, » vel, « Inter me et omnem animam vivam, » et si qua ibi talia dicuntur ; « Inter medium meum et vestrum, » invenitur in græco, quod est ἀνὰ μέσον. David quoque et Jonathan signum inter se constituunt, ne aliud opinando dissideant¹ : et quod latine dicitur, « Inter ambos ; inter » medium amborum, » habet græcus eodem verbo, quod est ἀνὰ μέσον. Optime autem factum est, ut hoc loco Psalmi hujus interpretes nostri nondicerent, « Inter clericos, » quod latinæ locutioni usitatum est ; sed, « Inter medios » clericos, » tanquam inter medium clericorum, quod potius in græco legitur, et quod dici solet in eis rebus, ut dixi, quæ inter se debeant habere consensum. Jubet ergo Scriptura ut inter medios clericos dormiant, qui vel sunt pennæ columbæ deargentatæ, vel ex hoc eis præstatur ut sint. Porro isti cleri duo Testamenta significant, quid aliud admonemur, nisi ut Testamentis inter se consentientibus non repugnemus, sed intelligendo acquiescamus, nosque simus eorum concordiae signum atque documentum, cum alterum adversus alterum nihil dixisse sentimus, et cum pacifica admiratione, quasi extasis sopore, monstramus ? Cur autem in clericis Testamenta intelligantur, cum hoc nomen græcum sit quidem, sed Testamentum non ita dicatur, hæc causa est, quia per Testamentum datur hæreditas, quæ græce appellatur κληρονομία, et hæres κληρονομος. Κληρος autem sors græce dicitur, et sortes ex promissione Dei, partes hæreditatis vocantur, quæ populo sunt distributæ. Unde tribus Levi præcepta est non habere sortem inter fratres suos, quod ex eorum decimis sustentaretur². Nam et Cleros et Clericos hinc appellatos puto, qui sunt in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus

¹ 1 Reg. xx, 20-23. — ² Num. xviii, 20.

ordinatum¹. Proinde propter hæreditatem quæ fit testamento, tanquam per id quod efficitur id quod efficit, nomine clericorum Testamenta ipsa significata sunt.

XX. Quanquam mihi et alius hic sensus occurrat, nisi fallor, anteponendus, ut clericos multo probabilius ipsas hæreditates intelligamus : ut quoniam hæreditas Veteris Testamenti est, quamvis in umbra significativa futuri, terrena felicitas ; hæreditas vero Novi Testamenti est æterna immortalitas ; dormire sit inter medios clericos, nec illam jam quærere ardentem, et adhuc istam expectare patienter. Nam qui Deo propterea serviunt, vel potius propterea servire nolunt, dum quærunt in hac vita et in hac terra felicitatem, ablati sunt somnus ab eis, et non dormiunt. Inflammantibus enim cupiditatibus agitati in flagitia et facinora propelluntur, nec omnino requiescunt ; desiderando ut acquirant, metuendo ne amittant. « Qui autem me » audit, ait Sapientia, inhabitabit in spe, et requiescet » sine timore ab omni malignitate². » Hoc est, quantum mihi videtur, dormire inter medios clericos, id est, inter medias hæreditates ; nondum in re, sed tamen in spe cælestis hæreditatis habitare, et a terrenæ felicitatis jam cupiditate conquiescere. Cum autem venerit quod speramus, non jam inter duas hæreditates requiescemus ; sed in nova vera, cujus vetus erat umbra, regnabimus. Quapropter etiamsi intellexerimus quod dictum est : « Si dormiatis » inter medios clericos, » tanquam si diceretur : Si moriamini inter medios clericos, ut istam mortem carnis more suo Scriptura dormitionem vocaverit ; hæc est mors optima, ut in cupiditatum cohibitione a terrenis, in spe cælestis hæreditatis homo usque in finem perseverans, diem vitæ hujus ultimum claudat. Sic enim dormientes inter medios clericos, erunt pennæ columbæ deargentatæ ; ut tem-

¹ Act. i, 26. — ² Prov. i, 33.

pore quo resurgent, rapiantur in nubibus obviam Christo in aëra, et semper jam cum Domino vivant¹: aut certe, quia per eos qui sic moriuntur, quanto securius, tanto sublimius Ecclesia diffamatur, et quasi quibusdam pennis excelsæ laudis attollitur. Neque enim frustra dictum est: « Ante mortem ne laudes hominem quemquam². » Omnes ergo sancti Dei ab initio generis humani, usque ad tempus Apostolorum, quia et ipsi noverant dicere: « Diem » hominis non concupivi, tu scis³: » et, « Unam petii a » Domino, hanc requiram⁴, » et a tempore Apostolorum, ex quo duorum Testamentorum differentia clarius revelata est, ipsi Apostoli et beati Martyres cæterique justis, tanquam arietes et arietum filii usque ad hoc tempus dormierunt inter medios clericos, regni terreni felicitatem jam contemnentes, et regni cœlorum æternitatem sperantes, et nondum tenentes. Et quia tam bene dormierunt, eis velut pennis nunc volitat, et laudibus exaltatur Ecclesia, columba scilicet deargentata, ut hac eorum fama adimitandum posteris invitatis, dum sic etiam cæteri dormiunt, addantur pennæ quibus usque in finem sæculi sublimiter prædicetur.

XXI. « Dum discernit supercœlestis reges super eam, » nive dealbabuntur in Selmon⁵. » Ille supercœlestis, ille « Qui ascendit super omnes cœlos ut adimpleret omnia, dum discernit reges super eam, » id est, super eandem columbam deargentatam. Sequitur enim Apostolus, ac dicit: « Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, » quosdam autem Prophetas, quosdam vero Evangelistas, » quosdam autem Pastores et Doctores. » Nam quid est aliud reges discernere super eam: « Nisi in opus ministerii, in » ædificationem corporis Christi⁶: » quandoquidem ipsa

¹ 1 Thess. iv, 16. — ² Eccli. xi, 30. — ³ Jerem. xvii, 16. — ⁴ Psal. xxvi, 4. — ⁵ Id. lxxvii, 15. — ⁶ Ephes. iv, 10-12.

est corpus Christi? Dicuntur autem illi reges, utique a regendo: et quid magis quam carnis concupiscentias, ne regnet peccatum in eorum mortali corpore ad obediendum desideriis ejus, ne exhibeant membra sua arma iniquitatis peccato, sed exhibeant se Deo, tanquam ex mortuis viventes, et membra sua arma justitiæ Deo¹? Sic enim erunt reges primitus discreti ab alienigenis, quia non sunt jugum ducentes cum infidelibus; deinde discreti concorditer inter se muneribus propriis. « Non enim omnes » Apostoli, aut omnes Prophetæ, aut omnes Doctores, » aut omnes dona habent curationum, aut omnes linguæ loquuntur, aut omnes interpretantur. Omnia autem hæc operatur unus atque idem Spiritus, dividens » propria unicuique prout vult²: » quem dando ille supercœlestis discernit reges super columbam deargentatam. De quo Spiritu sancto cum ad ejus matrem gratia plenam missus Angelus loqueretur, quærenti quomodo fieret quod paritura nuntiabatur, quoniam non cognoscebat virum; « Spiritus sanctus, inquit, superveniet in te, et virtus » Altissimi obumbrabit tibi³. » Quid est, « Obumbrabit » tibi, » nisi, umbram faciet? Unde et isti reges dum gratia Spiritus Domini Christi discernuntur super columbam deargentatam: « Nive dealbabuntur in Selmon. » Selmon quippe interpretatur umbra. Non enim meritis aut virtute propria discernuntur. « Quis enim te, inquit, » discernit? Quid autem habes quod non accepisti⁴? » Utergo discernantur ab impiis, accipiunt remissionem peccatorum ab illo qui ait: « Si fuerint peccata vestra sicut » phœnicium, tanquam nivem dealbabo⁵. » Ecce quomodo « Nive dealbabuntur in Selmon, » in gratia Spiritus Christi, quo eis etiam propria dona discreta sunt: de quo

¹ Rom. vi, 12, 13. — ² 1 Cor. xii, 11 et 29, 30. — ³ Luc. 1, 35. — ⁴ 1 Cor. iv, 7. — ⁵ Isaï. 1, 18.

dictum est quod supra commemoravi : « Spiritus sanctus » superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi, » hoc est, umbram faciet tibi : propterea quod nascetur » ex te sanctum, vocabitur Filius Dei¹. » Umbra porro ista defensaculum intelligitur ab æstu concupiscentiarum carnalium : unde illa virgo Christum non carnaliter concupiscendo, sed spiritaliter credendo concepit. Constat autem umbra lumine et corpore : proinde illud quod in principio erat Verbum, lumen illud verum, ut umbraculum meridianum fieret nobis, » Verbum caro factum est, » et habitavit in nobis². » Deo scilicet homo, tanquam lumini corpus accessit, et in eum credentes umbra protectionis operuit. Non enim de quali umbra dicitur : « Transierunt omnia illa tanquam umbra³ : » nec de quali umbra dicit Apostolus : « Nemo vos iudicet in cibo, aut in » potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quod est umbra futurorum⁴ : » sed de quali scriptum est : « Sub umbra alarum tuarum protege me⁵. » Dum ergo discernit ille supercœlestis reges super columbam deargentatam, non sua merita extollant, non de propria virtute confidant : « Nive quippe dealbabuntur in Selmon, » gratia candificabuntur in protectione corporis Christi. »

XXII. Hunc autem montem consequenter dicit « Montem Dei, montem uberem, montem incaseatum⁶, vel » montem pinguem. Quid hic autem aliud pinguem, quam uberem diceret? Est enim et mons isto nomine nuncupatus, id est, Selmon. Sed quem montem intelligere debemus « Montem Dei, montem uberem, montem incaseatum, » nisi eundem Dominum Christum : de quo et alius Propheta dicit : « Erit in novissimis temporibus » manifestus mons Domini paratus in cacumine mon-

¹ Luc. 1, 35. — ² Joan. 1, 1 et 14. — ³ Sap. 9, 9. — ⁴ Coloss. 2, 16, 17. — ⁵ Psal. xvi, 8. — ⁶ Id. lxxvii, 16.

» tium¹? » Ipse est mons incaseatus, propter parvulos gratia tanquam lacte nutriendos²; mons uber, ad roborandos atque ditandos donorum excellentia : nam et ipsum lac unde fit caseus, miro modo significat gratiam : manat quippe ex abundantia viscerum maternorum, et misericordia delectabili parvulis gratis infunditur. Ambiguus est autem in græco casus, utrum sit nominativus, an accusativus : quoniam in ea lingua mons neutri generis est, non masculini : ideo nonnulli Latini non interpretati sunt « Montem Dei, » sed, « Mons Dei. » Puto autem melius esse, « In Selmon montem Dei, » hoc est, in montem Dei qui vocatur Selmon : secundum intellectum quem supra, ut potuimus, exposuimus.

XXIII. Deinde quod dixit : « Montem Dei, montem incaseatum, montem uberem, » ne quis auderet ex hoc Dominum Jesum Christum comparare cæteris sanctis, qui et ipsi dicti sunt montes Dei : legitur quippe : « Justitia » tua sicut montes Dei³ : » unde Apostolus ait : « Ut nos » simus justitia Dei in ipso⁴. » De quibus montibus et alio loco dicitur : « Illuminans tu admirabiliter a montibus » æternis⁵ : » quia vita eis æterna donata est, et per eos sanctarum Scripturarum eminentissima auctoritas constituta est, sed illuminante ab eis illo cui dicitur : « Illuminans tu. Levavi enim oculos meos in montes, unde » veniet auxilium mihi : » nec tamen auxilium meum ab ipsis proprie montibus; sed, « Auxilium meum a Domino » qui fecit cœlum et terram⁶. » Unus quippe ipsorum montium multum excellens cum dixisset, quod plus illis omnibus laboraverit : « Non autem ego, inquit, sed gratia » Dei mecum⁷. » Ne quis ergo auderet etiam montem speciosum forma præ filiis hominum⁸ montibus filiis ho-

¹ Isai. 11, 2. — ² 1 Cor. 13, 1. — ³ Psal. xxxv, 7. — ⁴ 2 Cor. 5, 21. — ⁵ Psal. lxxv, 5. — ⁶ Id. cxx, 1, 2. — ⁷ 1 Cor. xv, 10. — ⁸ Psal. xlv, 3.

minum comparare : quoniam non defuerunt qui eum dicerent, alii Joannem Baptistam, alii Eliam, alii Jeremiam, aut unum ex Prophetis¹ : convertit se ad illos, et ait : « Utquid suspicamini montes incaseatos, montem, inquit, » in quo placuit Deo inhabitare in eo? Utquid suspicamini²? » Sicut enim lumen illi, quia et ipsis dictum est : « Vos estis lumen mundi³; » sed aliud illud dictum est : « Lumen verum quod illuminat omnem hominem⁴: » sic montes illi; sed longe alius mons paratus in cacumine montium⁵. Montes itaque isti illum montem portando gloriosi sunt : quorum ille unus dicit : « Mihi autem absit » gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo⁶ : ut » qui gloriatur, non in se ipso, sed in Domino gloriatur⁷. » Utquid ergo suspicamini montes incaseatos, eum montem in quo placuit Deo habitare in eo? » Non quia in aliis non inhabitat, sed quia in ipsis per ipsum. « In ipso » quippe inhabitat omnis plenitudo Divinitatis⁸ : » non umbraliter tanquam in templo a rege Salomone factum⁹, sed corporaliter, id est, solide atque veraciter. « Quoniam » Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi¹⁰. » Quod sive de Patre dictum accipiamus, quoniam ipse ait : « Pater autem in me manens ipse facit opera sua : ego in » Patre et Pater in me¹¹ : » sive ita intelligatur, Deus erat in Christo, Verbum erat in nomine : sic erat utique Verbum in carne, ut Verbum etiam caro factum solus proprie diceretur¹², id est, homo Verbo in unam Christi personam copularetur. « Utquid ergo suspicamini montes incaseatos, » eum montem in quo placuit Deo inhabitare in eo? » Longe utique aliter quam in illis montibus, quorum ali-

¹ Matth. xvi, 14. — ² Psal. lxxvii, 17. — ³ Matth. v, 14. — ⁴ Joan. i, 9. — ⁵ Isai. ii, 2. — ⁶ Gal. vi, 14. — ⁷ I Cor. i, 31. — ⁸ Coloss. ii, 9. — ⁹ 3 Reg. vi, 1. — ¹⁰ I Cor. v, 19. — ¹¹ Joan. xiv, 10. — ¹² Id. i, 14.

quem etiam hunc suspicamini. Non enim quia et illi per adoptionis gratiam filii Dei sunt, ideo quisquam illorum est Unigenitus, cui diceret : « Sede ad dexteram meam, » donec ponam inimicos tuos sub pedibus tuis¹. Etenim » Dominus inhabitabit usque in finem : » id est, illos montes non comparandos huic monti, ipse Dominus inhabitabit, qui est mons paratus in cacumine montium²; ut perducatur eos in finem, id est, in se ipsum sicut Deus est contemplandum. « Finis enim Legis Christus, ad justitiam omni credenti³. » Deo itaque placuit habitare in isto monte, qui paratus est in cacumine montium : cui dicit : « Tu es Filius meus dilectus, in quo bene complacui⁴. » Ipse autem mons Dominus est, qui alios montes inhabitabit in finem, in quorum cacumine paratus est. « Unus enim Deus et unus mediator Dei et hominum » homo Christus Jesus⁵, » mons montium, sicut sanctus sanctorum. Unde dicit : « Ego in eis, et tu in me⁶. Ut » quid ergo suspicamini montes incaseatos, montem in quo placuit Deo inhabitare in eo? » Etenim montes illos incaseatos Dominus iste mons incaseatus inhabitabit usque in finem, ut aliquid sint quibus ait : « Quia sine me nihil » potestis facere⁷. »

XXIV. Ita fit etiam quod sequitur : « Currus Dei decem » millium multiplex : » vel, « Denum millium multiplex⁸ : » vel, « Decies millies multiplex. Unum verbum enim græcum sicut quisque potuit latinorum interpretum transtulit, quod ibi dictum est, *μυριαδίων*. Latine autem satis exprimi non potuit : quoniam mille apud græcos *χίλια* dicuntur, *μυριάδες* autem plura dena millia : *μυριάς* quippe una, decem millia sunt. Ingentem itaque multitudinem sanctorum atque fidelium, qui portando Deum fiunt quodam

¹ Psal. cix, 1. — ² Isai. ii, 2. — ³ Rom. x, 4. — ⁴ Matth. iii, 17. — ⁵ I Tim. ii, 5. — ⁶ Joan. xvii, 23. — ⁷ Id. xv, 5. — ⁸ Psal. lxxvii, 18.